

Anti-Pestprotocol

o.b.s. de Zandheuvel

Pestprotocol o.b.s. de Zandheuvel

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	Pagina 2
2. Vooraf	Pagina 3
3. Hoe wordt het protocol verspreid?	Pagina 3
4. Wat verstaan wij onder pesten	Pagina 3
5. Voorwaarden om het pestprobleem aan te pakken	Pagina 4
6. Jaarplanning	Pagina 4
7. Handelen in vastgestelde situaties	Pagina 4
8. Adviezen aan ouders	Pagina 6

Bijlage

Aanvullende informatie die gebruikt kan worden: pagina 7

Een probleem
Signaleren
Preventief
Duidelijk stelling nemen
Oplossingsgerichte aanpak

2. Vooraf

Dit protocol is opgesteld om het pesten op de school tegen te gaan of nog beter gezegd: te stoppen. Directie, personeel en ouders gaan het pesten op gestructureerde wijze aanpakken, zodat er een veilige situatie op de school ontstaat. Deze doelstelling wordt mede ondersteunt door de missie van de school. Voor de duidelijkheid: de missie van school is:

"Onze school is een veilige (leer)plek voor kind en leraar."

De veiligheid voor de leerkrachten en kinderen onderscheiden we als volgt:

1. Werk- en leerveiligheid (leren en werken op niveau)
2. Werk- en speelveiligheid (fysiek)
3. Werk- en speelveiligheid (sociaal-emotioneel)

Aangezien wij de veiligheid hoog in het vaandel hebben staan moeten we daar met z'n allen onze schouders onder zetten. Dit betekent dat we actief werken aan de veiligheid op school. Niet één betrokkene van de school, ouder, leerling, leerkracht of directielid, kan en mag zich hieraan onttrekken.

Het protocol is ontwikkeld voor een schoolbrede aanpak om het pesten concreet aan te pakken. Het gaat erom dat alle geledingen op één lijn komen. Samenwerking is van doorslaggevende betekenis voor een succesvolle aanpak.

Ouders, directie, team en leerlingen hebben elk hun eigen verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat leerlingen veilig zijn op school en zich optimaal kunnen ontplooiën.

Het protocol bevat aanbevelingen, die stuk voor stuk gevolgen hebben.

De kern van dit protocol wordt behandeld in de volgende paragrafen:

- o Algemene lijn om pesten op school te voorkomen en te signaleren
- o Handelen in vastgestelde peestsituaties

Het protocol wordt vooraf besproken met de ouderraad en de medezeggenschapsraad.

3. Hoe wordt het protocol verspreid?

- De school stuurt een kopie van het ondertekende protocol op naar de vertrouwenspersoon van de school.
- Het protocol wordt toegevoegd in de bijlage van het schoolplan.
- In de schoolgids staat een verwijzing naar de website.
- Het pestprotocol is vermeld op de website.

4. Wat verstaan wij onder pesten?

Onder pesten verstaan wij het systematisch, langdurig, en herhaald lastig vallen van iemand met de bedoeling de ander pijn te doen of te kwetsen.

Kenmerken van pesten vinden wij:

- Het is langdurig en herhaaldelijk
- Het vindt vaak plaats in groepsverband (een groep tegenover een individu)
- Er is sprake van een machtsongelijkheid
- Het is steeds gericht op dezelfde persoon

We maken hierbij onderscheid met plagen

- dat van korte duur is
- meestal niet in groepsverband plaatsvindt
- waarbij sprake is van gelijkwaardigheid
- waar geen sprake is van een vast doelwit.

5. Voorwaarden om het pestprobleem op school aan te pakken.

Pesten op school lijkt een ingewikkeld probleem, maar het is eenvoudiger aan te pakken dan vaak gedacht wordt. Daaraan zijn echter wel enkele voorwaarden verbonden:

- **Probleem:** Pesten moet als een probleem worden gezien door alle direct betrokken partijen: leerkrachten, ouders en leerlingen (gepeste kinderen, pesters en de zwijgende middengroep).
- **Preventief:** De school probeert actief het pestprobleem voorkomen. Een preventieve aanpak bestaat onder meer uit de behandeling van het onderwerp met de leerlingen, waarna met hen regels worden vastgesteld.
- **Informereren:** Als pesten desondanks toch optreedt, moeten leerkrachten dit meedelen aan de betrokken ouders. Ook ouders hebben deze meldplicht.
- **Stelling nemen:** duidelijk stelling nemen tegen het pesten.
- **Directe aanpak:** Wanneer pesten, ondanks alle inspanningen, toch weer de kop opsteekt, moet de school beschikken over een directe aanpak (oplossend).
- **Externe hulp:** heeft de aanpak geen resultaat, dan is inschakeling van externen nodig (School Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg), die het probleem onderzoeken en adviseren over de te nemen maatregelen.

6. Jaarplanning

- In het begin van het schooljaar wordt in iedere groep met de kinderen de klassenregels opgesteld. We starten het schooljaar met de "Gouden" weken.
- In de groepen 3 t/m 8 worden de vragenlijsten van Zien ingevuld. In de groepen 1 & 2 wordt KIJK gehanteerd.

Afnamemomenten:

Groep 1 en 2:

-nieuwe leerlingen na 3 maanden

-januari

-juni

Groep 3 t/m 8:

- in oktober de leerkrachtvragenlijst voor alle leerlingen

- in oktober de 2 leerlingenvragenlijsten (gr 5 t/m 8)(2 lijsten leefklimaat/veiligheid)

Naar aanleiding van de afname in oktober vinden consultaties plaats en maakt de groepsleerkracht een (groeps-) plan ZIEN.

-november oudergesprekken

- april de leerkrachten vullen de leerkrachtvragenlijst voor alle leerlingen in (3 t/m 7)(BT+WB)

-mei gesprekken met de IB'er

De vragenlijsten worden vergeleken(WB+BT) met die van oktober. Het groepsplan/overzicht wordt aangevuld in Parnassys

De resultaten worden in het zorgoverleg besproken. Aan de hand hiervan vinden interventies plaats in de groepen. Ook vinden gesprekken plaats met ouders en leerlingen.

- We werken met de methode KWINK waarin verschillende aspecten van pesten aan bod komt.
- Tijdens de gesprekken wordt bij enige vorm van indicatie gevraagd of de ouders signalen hebben gekregen dat hun kind anderen pest, gepest wordt of aangeeft dat anderen in de klas of op school gepest worden
- Elke leerkracht draagt zorg voor het naleven van de gemaakte afspraken met individuele leerlingen m.b.t. tot pesten op het plein.

7. Handelen in vastgestelde peestsituaties

Vooraf: Ouders en leerkrachten dienen elkaar tijdig te informeren.

Het kan voorkomen dat het in eerste instantie verstandig is om het probleem niet openlijk te bespreken, maar te kiezen voor de niet-confronterende methode.

Als dit niet het juiste resultaat oplevert, zal altijd gekozen worden voor de confronterende methode.

1. Er vinden gesprekken plaats tussen leerkracht en pester, tussen leerkracht en slachtoffer en indien mogelijk tussen pester en slachtoffer o.l.v. de leerkracht.

2. Voldoet dit gesprek niet (in die zin dat het pesten toch doorgaat) of zijn er meerdere leerlingen bij betrokken, dan kan er een gesprek plaats vinden met de hele klas. Dit gebeurt in vijf stappen: De ik-boodschap.

De leerkracht geeft door middel van een heel duidelijke ik-boodschap te kennen, dat er in de klas een probleem is, dat hij niet alleen op kan lossen, maar dat wel opgelost moet worden. Daarbij noemt hij heel duidelijk de probleemsituatie en vraagt de leerlingen oplossingen te geven. Hij benadrukt daarbij dat het probleem opgelost moet worden. Het is verstandig dit vanaf bv. groep 4 tot groep 8 te doen. Met groep vier kun je samen zoeken naar mogelijkheden om dit op te lossen, waarbij de leraar een heel duidelijke rol heeft. In groep 8 mag je meer van de klas verwachten.

Het inventariseren van mogelijke oplossingen (niet waarden).

De leerlingen moeten allerlei mogelijke oplossingen geven voor aanpak. Soms komen er geen ideeën omdat de leerlingen niet durven of zo'n aanpak niet gewend zijn. Dan kan de leerkracht uitspreken dat het hem ernst is en hen meer tijd geven om oplossingen aan te dragen. Hij kan er dan een dag later op terug komen. In deze fase komen er dus oplossingen

Het evalueren van de oplossingen.

Hier staat het *oplossen* van het probleem centraal. Alleen oplossingen die positief zijn voor pester en slachtoffer worden gehonoreerd. Op die manier geeft de leerkracht aan dat hij/zij aan alle leerlingen veiligheid wil bieden.

Het concretiseren van oplossingen.

Voor iedereen moet duidelijk zijn hoe de geselecteerde oplossingen uitgevoerd gaan worden. Het is daarbij aan te bevelen om ze op papier te zetten en daarna weer met de klas te bespreken. Het evalueren van oplossingen.

De oplossingen moeten met regelmaat geëvalueerd worden. De leerkracht geeft aan dat de evaluatie een vast onderdeel gaat worden van de klassengesprekken. Wanneer er weer signalen komen van pesten, dan moet de leerkracht weer teruggaan naar de 1^e stap, maar *ook als hij niets hoort*, moet hij uit preventief oogpunt regelmatig evalueren. Het is van belang om het evalueren dan niet te laten verwateren. In dat geval is het belangrijk om complimenten te geven omdat het zo goed gaat. De leerkracht moet in deze fase de leerlingen duidelijk maken dat het aangeven dat er weer gepest wordt niet hetzelfde is als klikken, maar dat het in principe hetzelfde is als het helpen van het slachtoffer.

3. De ouders van het gepeste kind en de ouders van de pesters worden vanaf het begin tot aan het moment dat het pesten voorbij is, betrokken bij de aanpak, door ze in kennis te stellen van de geconstateerde peestsituatie.

4. De leerkracht meldt de geconstateerde peestsituatie aan het team.

5. Met name als er een peestsituatie is geconstateerd, be vraagt de leerkracht zichzelf over zijn of haar eigen functioneren. Hoe is de eigen houding naar de klas en eventueel specifiek naar bepaalde leerlingen toe? Hoeveel ruimte en verantwoordelijkheid krijgen de leerlingen zelf? Hoe veilig zijn de leerlingen in de klas? Waar nodig brengt de leerkracht wijzigingen in zijn/haar functioneren en/of vraagt de IB-er om hulp.

6. Als zich voortdurend escalaties voordoen op het plein, wordt er extra alertheid van de pleinwachten gevraagd.

7. Er wordt contact gehouden met de betreffende leerlingen, de groep en de ouders om te horen of de genomen maatregelen succes hebben en houden of dat er andere stappen nodig zijn.

8. Adviezen aan ouders

Adviezen aan ouders van pesters

- Neem het probleem serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak van het pesten te komen.
- Maak je kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed aandacht aan je kind.

Adviezen aan ouders van gepeste kinderen

- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat, kun je de ouders van de pester opbellen en voorzichtig vragen er met hun kind over te praten. Geef vooral dat er zorgen zijn. Gebruik daarbij als argument dat elk kind op straat veilig moet kunnen zijn. Niemand zal dat ontkennen.
- Pesten op school kun je het beste direct met de leerkracht bespreken. Eerst overleggen met de leerkracht. Levert dat niet het gewenste resultaat, neem dan contact op met de directeur.
- Als je kind al lange tijd is gepest, vraagt dat om een uitgebreide aanpak. Neem contact op met de leerkracht, ga bij de school kijken, lees boeken en bekijk samen met je kind videobanden over pesten.
- Als je van je kind er met niemand over mag praten, steun dan je kind, geef achtergrondinformatie en maak je kind duidelijk dat de school het voorzichtig zal aanpakken. Heeft dit geen effect, dan zal er altijd (na overleg met de ouders) gekozen worden voor de confronterende methode.
- Kinderen zijn gebaat bij begrip en steun en tegelijkertijd hebben ze baat bij spiegelen; kinderen laten nadenken over hun eigen gedrag en houding.
- Wordt je kind op een club gepest door leeftijd- of klasgenoten, vraag dan de leiding aan het pesten aandacht te besteden en met de kinderen te bespreken dat ieder kind op de club veilig mag zijn.
- Houd de communicatie open, blijf dus in gesprek met je kind. Doe dat niet op negatieve manier, maar geef adviezen om aan het pesten een einde te maken. Een negatieve manier van vragen is bijvoorbeeld: 'wat is er vandaag weer voor ergs gebeurd?'
- Steun je kind in het idee dat er een einde aan komt.
- Laat je kind opschrijven wat het heeft meegemaakt. Dit kan best emotionele reacties bij je kind oproepen. Op zich is dat niet erg, als het maar hierbij geholpen wordt om de emoties te uiten en te verwerken.
- Er bestaan mogelijkheden om uw kind deel te laten nemen aan een sociale vaardigheidstraining, te geven door RIAGG of Onderwijsbegeleidingsdienst op school.
- Accepteer de situatie niet.

Adviezen aan alle andere ouders

- Neem het probleem serieus: het kan ook jouw kind overkomen.
- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Maak het tot een gemeenschappelijk probleem.
- Praat met je kind over school, over de relaties in de klas, over wat leerkrachten doen, hoe zij straffen. Vraag hen ook af en toe of er in de klas wordt gepest.
- Geef af en toe informatie over pesten: wie doen het, wat doen zij en waarom?
- Corrigeer je kind als het voortdurend anderen buitensluit.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer je kind voor anderen op te komen.

Bijlage

Aanvullende informatie die gebruikt *kan* worden

Een probleem.

Alle vijf betrokken partijen - de pester, het gepeste kind, de rest van de klas (de zwijgende middengroep), de leerkrachten en de ouders - zien pesten als een probleem.

Alle personeelsleden/ouders/leerlingen van de school zijn op de hoogte van:

- het verschil tussen pesten en plagen;
- de omvang van pesten tussen leerlingen onderling;
- de partijen en psychologische mechanismen, waarvan bij deze vorm van machtsmisbruik sprake is.

Signaleren

Als pesten desondanks optreedt, moeten leerkrachten kunnen signaleren.

Een aantal signalen zijn activiteiten die pesters met hun slachtoffers uithalen, zoals:

- volstrekt doodzwijgen;
- isoleren;
- psychisch, fysiek of seksueel mishandelen;
- een kring vormen of insluiten in klas, gang of schoolplein;
- buiten school opwachten, slaan of schoppen;
- klopjachten organiseren;
- op weg van en naar school achterna rijden;
- naar het huis van het slachtoffer gaan;
- opbellen; mailen, msn
- als slaaf behandelen;
- nooit de echte naam van een klasgenoot gebruiken, maar een bijnaam;
- voortdurend zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot;
- opdrachten geven huiswerk te maken of huiswerk innemen;
- bezittingen maltrahteren of afpakken;
- cadeaus eisen of geld afpersen;
- jennen;
- het slachtoffer voortdurend de schuld van iets geven;
- telkenmale het slachtoffer uitschelden of er tegen gaan schreeuwen;
- opmerkingen maken over kleding;
- beledigen;
- briefjes doorgeven;

De volgende signalen kunnen duiden op een kind dat wordt gepest (een gepeste):

- bang zijn om naar of van school te gaan
- smoesjes verzinnen om niet naar school te hoeven
- elke dag een andere route naar school kiezen
- slechter presteren dan normaal
- met kapotte kleren of spullen op school of thuis komen
- teruggetrokken gedrag vertonen
- agressief worden naar andere kinderen toe (zelf gaan pesten)
- stoppen met eten
- buikpijn en/of hoofdpijn hebben
- zichzelf in slaap huilen
- nachtmerries hebben
- gaan bedplassen
- schrammen en blauwe plekken hebben
- geld vragen (om de pester af te lossen)
- weigeren om te zeggen wat er aan de hand is
- niet-kloppende verklaringen geven
- zelfmoordneigingen vertonen

Preventief

Het is de bedoeling dat pesten wordt voorkomen.

Een effectieve methode om pesten binnen de perken te houden of te voorkomen, is het vaststellen van regels voor leerlingen door de leerkrachten (jonge kinderen) of door leerlingen onderling.

Enkele voorbeelden:

Voor de groepen 1 t/m 4:

- Doe niets bij een ander kindje, wat je zelf ook niet leuk vindt.
- Kom niet aan een ander, als de ander dat niet wil.
- We noemen elkaar bij de voornaam en gebruiken geen scheldwoorden.
- Als je kwaad bent ga je niet slaan, schoppen, krabben of iets dergelijks. Probeer eerst samen te praten en ga anders naar de juf.
- Uitlachen, dingen afpakken of kinderen buitensluiten vinden we niet goed.
- Niet zomaar klikken, alleen als de bovenstaande punten aan de orde zijn of als er gevaar is.
- Dit alles geldt niet alleen op school maar ook thuis, bij anderen en op straat.

Vanaf groep 5:

Vanaf groep 5 kunnen leerlingen met elkaar regels afspreken over omgang met elkaar. Met de leerlingen wordt kort gesproken over pesten, waarna elke groep regels vaststelt. Vervolgens worden de regels opgeschreven, vergroot en in de klas opgehangen. Daarna worden ze verkleind, gekopieerd en aan alle leerlingen ter ondertekening voorgelegd. De leerlingen ondertekenen en er is voor de leerkracht de mogelijkheid met de leerlingen te praten over de zin van de regels.

Het belang van afspraken:

Pesten tussen leerlingen is te voorkomen door duidelijke afspraken met de leerlingen te maken over de aanpak van ruzies. Een belangrijke stelregel is dat het inschakelen van de leerkracht niet wordt opgevat als "klikken". Om het taboe op klikgedrag te doorbreken, zou deze regel al ingevoerd moeten worden in het kleuteronderwijs. Die zou dan zo kunnen luiden: je mag nergens over klikken, maar als je wordt gepest of als je ruzie met een ander hebt en je komt er zelf niet uit, dan mag je hulp aan de leerkracht vragen. Dat wordt niet gezien als klikken.

Een tweede regel zou kunnen zijn dat ook buitenstaanders bij een pestprobleem de verantwoordelijkheid hebben dit bij de leerkracht aan te kaarten. Iedereen is immers medeverantwoordelijk voor een goede sfeer in de klas.

Duidelijk stelling nemen

Als leerkrachten zien dat leerlingen worden gepest, nemen ze duidelijk stelling.

Om duidelijk stelling te kunnen nemen, is zicht op de omvang van het probleem, kennis van de gevolgen voor het slachtoffer, maar bovenal invoelend vermogen vereist. Duidelijk stelling nemen gebeurt wel op een pedagogische verantwoorde manier, dat is wat anders dan een harde manier, Invoelend vermogen is is nog belangrijker dan kennis van onderzoeksresultaten. De ervaring leert dat dit vermogen vergroot kan worden door leerkrachten aan den lijve te laten ervaren wat het betekent om buitengesloten te worden.

Oplossingsgerichte aanpak

De school beschikt over een aantal curatieve aanpakken.

Methode 1: De niet-confronterende methode

Deze methode wordt toegepast als de leerkracht het idee heeft dat er sprake is van onderhuids pesten. Het heeft geen zin dit vermoeden aan de klas te vertellen: de leerlingen zullen het ontkennen of de leerkracht zand in de ogen strooien. In dit geval brengt de leerkracht een algemeen probleem aan de orde om langs die weg bij het probleem in de klas te komen. Zo'n onderwerp kan zijn:

oorlog en vrede en het gevoel van overwinnaars en overwonnenen;
de schending van mensenrechten of rechten van kinderen;
machtsmisbruik in het algemeen;
kinder mishandeling door volwassenen;
etc.

Daarnaast kan in een les lichamelijke opvoeding de ervaring van het buitengesloten zijn aan de orde komen (een oefening). Vervolgens kan de leerkracht met de leerlingen praten over buitensluiten in het algemeen, en daarna over buitensluiten in de klas.

Methode 2: De confronterende methode

Algemeen gesprek

Deze methode past de leerkracht toe wanneer een leerling voor zijn ogen lichamenlijk of geestelijk wordt mishandeld. Als er op zo'n moment niet duidelijk stelling wordt genomen, zegt een leerkracht in feite: ga maar door. Bij deze methode voert de leerkracht, na duidelijk stelling te hebben genomen, een gesprek met de klas over pesten in het algemeen. Vervolgens spreekt hij met de leerlingen regels af en behandelt hij het onderwerp bijvoorbeeld via een les Nederlands, het vertonen van een videoband, een tekenopdracht of een gesprek over de gevoelens van een gepest kind of de ouders van dit kind.

Hulp aan de pester

Daarnaast is hulp aan de pester nodig. Pesters zijn - blijkt uit onderzoek van D. Olweus - fysiek sterker dan hun klasgenoten en zien hen als waardeloos. Ze zijn agressief; neigen tot agressieve reacties in verschillende situaties, hebben een zwakke controle over hun agressie en een positieve houding ten opzichte van geweld. Ze kunnen hun slachtoffers tiranniseren, geld afpersen, klasgenoten opdracht geven het gepeste kind te mishandelen of dat zelf doen. Echte pesters lopen vier keer zoveel risico om later in crimineel gedrag terecht te komen dan andere kinderen. De hulp bestaat achtereenvolgens uit: (1) een straffend gesprek, (2) een probleemoplossend gesprek, (3) en gesprek met de ouders, (4) een rollenspel, (5) een training in sociale vaardigheden en (6) schorsing of verwijdering (eerst isoleren op school met opdrachten).

Andere vormen van pesten zijn veel minder zichtbaar, maar zeker zo kwetsend: negeren, buitensluiten, roddelen en uitlachen. Kinderen die zich hieraan strafbaar maken spelen machtspelletjes in een groep. Ze staan zelf graag in het middelpunt van de aandacht. Jaloezie is vaak een drijfveer. Deze kinderen zijn vaak bang zelf buitengesloten te worden.

Een straffend gesprek:

Een straffend gesprek is kort. De leerkracht vertelt de leerling dat hij geen veiligheid heeft geboden en dat hij hem om die reden moet straffen. De straf bestaat uit de opdracht een boekje over een pester (waar het slecht mee afloopt) geheel of gedeeltelijk te lezen (op school). En daarna met de leerkracht te praten over de inhoud van het boek.

Een probleemoplossend gesprek:

Als dit geen resultaat oplevert, voert de leerkracht een aantal probleemoplossende gesprekken met de pester om de oorzaak van het pestgedrag bloot te leggen. Dit is nodig om tot de juiste hulp te komen.

Is de oorzaak enigszins duidelijk, dan probeert de leerkracht vervolgens de gevoeligheid van de pester voor wat hij met het gepeste kind uithaalt, te vergroten. Dit kan op verschillende manieren. Door brieven van ouders van gepeste kinderen of van gepeste kinderen zelf te laten lezen, door samen naar videobanden van gesprekken met gepeste kinderen of hun ouders te kijken. Voorts kan de leerkracht afspraken maken met de pester over gedragsverandering. Aan het einde van elke week komt de naleving van deze afspraken in een kort gesprek aan de orde.

Bij onvoldoende resultaten kan de leerkracht een rollenspel met de klas uitvoeren en/of de pester laten ervaren hoe het is om buitengesloten te worden.

Als ook dit niet leidt tot gedragsverandering, is het tijd om een gesprek met de ouders van de pester aan te gaan. Zij zijn van het begin af aan op de hoogte van het feit dat hun kind een pester is.

Kinderen weten vaak niet wat ze andere kinderen aandoen en zijn eenvoudig te beïnvloeden in een goede richting. Maar soms veranderen ze hun gedrag niet en blijven ze een bron van onveiligheid voor klasgenoten. De ouders moet dan duidelijk worden verteld wat hun kind anderen aandoet. Hun medewerking wordt gevraagd om aan het probleem een einde te maken. In dit stadium kunnen ouders niet (meer) ontkennen dat hun kind pest: de school heeft namelijk alle activiteiten vastgelegd op een standaard formulier. Het pestgedrag is ook niet meer als een niemendal af te doen, want de school heeft al het mogelijke gedaan om er een einde te maken.

Als het pestgedrag blijft voortduren, wordt de leerling een sociale vaardigheidstraining aanbevolen. Hierbij roept de school de hulp in van een RIAGG of Onderwijsbegeleidingsdienst om leerlingen deze of een andere sociale vaardigheids cursus te geven.

Ook kan er een time-out plaatsing in een andere groep, of een tijdelijke schorsing overwogen worden. De stappen die daarvoor ondernomen worden, staan in het protocol "Aannamebeleid".

In het uiterste geval wordt de leerling definitief geschorst.

Hulp aan het gepeste kind.

Kinderen die voortdurend worden gepest, kunnen op twee manieren reageren: ze worden passief of ze gaan uitdagen. Beide vormen van gedrag zijn 'aangeleerd', in de zin van 'reacties op uitstoting'. En wat is aangeleerd, kan ook weer worden afgeleerd. Een sociale vaardigheidstraining: "omgang en therapie met sociaal onhandige kinderen" kan hierbij uitkomst bieden.